

ISSN 2522-4360 (Print)
ISSN 2522-4379 (Online)

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

Заснований
у 1998 р.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого
засобу масової інформації
Серія КВ № 15436-4008 ПР
22 червня 2009 р.

Адреса редакції:
Україна, 69095,
м. Запоріжжя,
вул. Жуковського, 66, корп. 4, ауд. 323

Телефон
для довідок:
+38 066 53 57 687

Вісник

**Запорізького національного
університету**

Педагогічні науки

№ 1 (37), 2021
Частина I

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

DOI Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Педагогічні науки
<https://doi.org/10.26661/2522-4360>

DOI № 1/2021
<https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1>

Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Педагогічні науки.
Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2021. № 1 (37). Ч. І. 280 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet вченою радою ЗНУ (протокол засідання
№ 11 від 23.06.2020 р.)

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020 р. (додаток 4) збірник
включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузі педагогічних наук
(011 – Освітні, педагогічні науки, 014 – Середня освіта (за предметними спеціальностями), 015 – Про-
фесійна освіта (за спеціалізаціями).

Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Педагогічні науки внесено
до Міжнародних наукометричних баз даних «Index Copernicus International» (Польща) (з 2017 р.)
та «Norwegian Register for Scientific Journals, Series and Publishers» (Норвегія) (з 2020 р.).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Головний редактор

– Довга Т. Я., кандидат педагогічних наук, професор

Заступник головного редактора

– Локарева Г. В., доктор педагогічних наук, професор

Відповідальний редактор

– Турбар Т. В., кандидат педагогічних наук, старший викладач

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Андрєєв А. М.

– доктор педагогічних наук, доцент

Басик Г.

– доктор соціології, старший викладач кафедри педагогіки (Швеція)

Богданов І. Т.

– доктор педагогічних наук, професор

Гура О. І.

– доктор педагогічних наук, професор

Гуренко О. І.

– доктор педагогічних наук, професор

Іваницький О. І.

– доктор педагогічних наук, професор

Клопов Р. В.

– доктор педагогічних наук, професор

Кукоєс К.

– директор департаменту, професор (Румунія)

Литвинова С. Г.

– доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник

Лопатіна Г. О.

– кандидат педагогічних наук, доцент

Лопес А.

– професор (Португалія)

Мірошниченко О. А.

– кандидат педагогічних наук, доцент

Новіцька І. В.

– кандидат педагогічних наук, доцент

Павленко О. О.

– доктор педагогічних наук, професор

Павлюк Є. О.

– доктор педагогічних наук, доцент

Пахомова Т. О.

– доктор педагогічних наук, професор

Сущенко А. В.

– доктор педагогічних наук, професор

Сущенко Л. О.

– доктор педагогічних наук, професор

ISSN 2522-4360 (Print)

ISSN 2522-4379 (Online)

© Запорізький національний університет, 2021

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Ворона Л. І. <i>ГУРТОК ЯК ОСНОВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ</i>	9
Загородня А. А. <i>ЕЛЕКТИВНІ КУРСИ В ПРОФІЛЬНИХ ШКОЛАХ ЯК ОДНА З ТЕНДЕНЦІЙ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ (2011–2017 РР.)</i>	15
Kugai K. B. <i>CLASSICAL UNIVERSITY EDUCATION IN WESTERN UKRAINE: HISTORY REVIEW</i>	21
Пісоцька М. Е., Кадашевич К. О. <i>РОЗВИТОК ІДЕЇ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЦІ В 50-ТІ – 70-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ</i>	27
Швидун В. М. <i>ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ПРАКТИЦІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ</i>	35
РОЗДІЛ ІІ. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)	
Бартків О. С., Дурманенко Є. А. <i>ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ПЕДАГОГІКИ</i>	40
Біденко Л. В., Кисельова Г. І. <i>МЕТОД ДІЄСЛІВНОГО СЛОВОЗМІННОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ПРАКТИЦІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ</i>	46
Боднар Т. О. <i>ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОГО ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ</i>	52
Гарачук Т. В. <i>КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ</i>	58
Золотько Ю. С. <i>ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ</i>	67
Кулик О. Д. <i>МЕТОД МОДЕЛЮВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ СИТУАЦІЙ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ</i>	74
Kulikova I. Yu. <i>METHODICAL TECHNIQUES ON TEACHING “METEOROLOGY” AT THE ENGLISH LESSON FOR DECK OFFICERS</i>	81
Лях О. В. <i>ІНТЕРФЕРЕНЦІЙНІ ГРАМАТИЧНІ ПОМИЛКИ В ПИСЬМОВОМУ ТА УСНОМУ МОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ</i>	87
Скрипник Н. І. <i>ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ</i>	92
Фоміна І. Л. <i>ПРИНЦИП ДІАЛОГІЗМУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ</i>	99
Фурман О. Ф. <i>АНАЛІЗ ТЕКСТОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ</i>	104
Яремчук С. М. <i>ВИВЧЕННЯ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ІЗ ПІДРЯДНИМ УМОВИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ</i>	110

РОЗДІЛ III. КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Стеблюк С. В.	
ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У КЛАСІ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ.....	116
Торон К. С.	
ДОСЛІДЖЕННЯ КОГНІТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	122

РОЗДІЛ IV. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Боровець О. В., Яковичина Т. В.	
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ МОДЕЛЮВАННЯ.....	131
Voitovska O. M.	
VECTORS OF IMPLEMENTATION OF THE PROCESS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS BY MEANS OF THE OPEN EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER AND POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION.....	137
Гоцуляк К. І., Стамбульська Т. І.	
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФАХОВОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ.....	143
Гура Т. Є., Гура О. І.	
ЦІНІСНИЙ СКЛАДНИК ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	149
Дмитришук Н. В.	
КОМУНІКАТИВНА САМОЕФЕКТИВНІСТЬ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ ЯК КОНЦЕПТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	158
Дурманенко О. Л.	
ФОРМУВАННЯ БАР'ЄРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	165
Zaporozhtseva Yu. S.	
DETERMINATION OF CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF DEVELOPMENT OF FOREIGN LANGUAGES TEACHER' PROFESSIONAL COMPETENCE IN THE POSTGRADUATE EDUCATION.....	172
Іванчук С. А.	
МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	179
Лобач Н. В., Саєнко М. С., Сілкова О. В.	
РЕФЛЕКСІЙНО-ОЦІНЮВАЛЬНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ.....	186
Лобачова І. М.	
МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАТЕКСТУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	193
Люшин М. О., Люшина В. М.	
ЕЛЕКТРОННЕ ПОРТФОЛІО ЯК ФОРМА ПРЕЗЕНТАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПРАЦІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ.....	198
Мержева Л. Ф., Врубель Г. Ф.	
МЕДІАОСВІТА ЯК СКЛАДНИК ПРОЦЕСУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	204
Міщенко С. П.	
МІСЦЕ КРЕАТИВНОСТІ У ПРОФЕСІЙНОМУ ЗРОСТАННІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА.....	210
Остапенко Е. М.	
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ.....	215

Ромашенко В. Є., Коротков Є. П. <i>ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ТА КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО</i>	224
Рябченко О. М. <i>НАРОДНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ МЕДІАДИЗАЙНУ</i>	231
Саранча І. Г. <i>СОЦІАЛЬНА ПОСЛУГА ЗА БЮДЖЕТНИЙ КОШТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ</i>	236
Стасенко О. А. <i>ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	242
Чалій Л. В. <i>АНАЛІЗ ВИКЛИКІВ ТА ПРОБЛЕМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СВІТОВОЇ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ</i>	248
Яновська Л. Г., Яновський А. О. <i>ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ ДО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ АКСІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ</i>	254
РОЗДІЛ V. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА	
Гончаренко О. В., Іонова І. М., Полянничко А. О. <i>ПРАВОВІ ОСНОВИ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ</i>	260
Знобей О. В. <i>ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА</i>	266
Клочко О. О. <i>СОЦІАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФІЛАКТИКИ АДІКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ</i>	272

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Скрипник Н. І.

*кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри української філології
Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж
вул. Нагірна, 13, Вінниця, Україна
orcid.org/0000-0002-6847-200X
Nadiyvniua@gmail.com*

Ключові слова:

*комунікативно-мовленнєва
компетентність, традиційні,
інноваційні принципи
навчання, учасники освітнього
простору.*

У статті розглянуто філософські та теоретико-методологічні засади утвердження й реформування системи принципів навчання студентів гуманітарно-педагогічного коледжу в умовах глобалізації. Акцент зроблено та інтерпретації вищезазначених принципів як найзагальніших методичних орієнтирів під час формування комунікативно-мовленнєвої компетентності студентів як ключової загальнолюдської й професійної компетентності в умовах гуманітарної кризи та дефіциту антропологічного чинника у суспільстві.

Здійснено огляд і проаналізовано погляди українських та зарубіжних методистів та теоретиків освіти щодо комплектації, сутнісного й методичного наповнення принципів навчання майбутніх фахівців гуманітарно-педагогічного профілю, причому з'ясовано доцільний дидактичний зміст традиційних, спеціальних та інноваційних принципів. Аргументовано доцільність виокремлення таких інноваційних й актуальних освітніх принципів, як діалогічний, контекстний, цифровий та принцип суб'єктності. Доведено інтегративний і взаємодетермінувальний характер вищевказаних принципів та їх зв'язок із сучасною суспільною й культурною практикою, у лоні якої майбутній випускник гуманітарно-педагогічного коледжу неодмінно реалізовуватиме свої професійні комунікативно-мовленнєві компетентності.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше у вітчизняній лінгводидактиці комплексно розглянуто загальні, специфічні гуманітарні та інноваційні принципи навчання майбутніх філологів та вчителів початкових класів в освітніх умовах сучасного гуманітарно-педагогічного коледжу.

Описану у статті систему принципів навчання розглянуто holістично, інтегровано, що пов'язано з практичними потребами глобалізованого суспільства. Результати проведеного аналізу можуть лягти в основу моделювання нових освітніх умов і розроблення моделі гуманітарно-педагогічної освіти у вітчизняних коледжах гуманітарно-педагогічного напрямку.

PRINCIPLES OF STUDENTS' EDUCATION IN THE HUMANITARIAN AND PEDAGOGICAL COLLEGE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Skrypnyk N. I.

*Candidate of Philological Sciences,
Head of the Department of Ukrainian Philology
Vinnytsia Humanities Pedagogical College
Nahirna str., 13, Vinnytsia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6847-200X
Nadiyvnuu@gmail.com*

Key words: *communicative-speech competence, traditional, innovative principles of teaching, participants of educational space.*

The article considers the philosophical and theoretical and methodological principles of establishing and reforming the system of principles students' education in the humanitarian and pedagogical college in the context of globalization. Emphasis is placed on the interpretation of the above principles as the most general methodological guidelines in the formation of students' communicative and speech competence as a universal and professional key competence in a humanitarian crisis and a shortage of anthropological factors in society. The aim of the article is to generalize, inventory and improve the system of educational and, to a greater extent, didactic principles of humanitarian education, which acquires a new paradigm in the context of globalization and requires modification of the basic principles.

A review and analysis of the views of Ukrainian and foreign methodologists and theorists of education on the composition, essential and methodological content of the principles of training of future specialists in the humanities and pedagogy, and clarified the appropriate didactic content of traditional, special and innovative principles are done.

The expediency of distinguishing between innovative and currently relevant educational principles such as dialogic, contextual, digital principle and the principle of subjectivity is argued. The integrative and mutually determining nature of the above principles and their connection with modern social and cultural practice, in the bosom of which the future graduate of the humanities and pedagogical college will inevitably realize their professional communicative and speech competence, is proved.

The scientific novelty of the work is that for the first time in the home language didactics the general, specific humanitarian and innovative principles of teaching future philologists and primary school teachers in the educational conditions of the modern humanitarian and pedagogical college are comprehensively considered.

The system of learning principles described in the article is considered holistically, maximally integrated and connected with the practical needs of a globalized society. The results of the analysis can form the basis for modeling new educational conditions and developing a model of humanitarian and pedagogical education in home colleges in the humanities and pedagogy.

Постановка проблеми. На відміну від технічних коледжів, де більшість принципів має технологічну спрямованість, у гуманітарно-педагогічних коледжах серед загальнодидактичних та специфічних принципів домінують особистісно чи, ширше, антропоцентричні принципи з аксіологічною домінантою. Саме такий набір принципів дає змогу, по-перше, формувати ефективні

освітні умови підготовки фахівця, по-друге, дасть можливість фахівцеві в майбутньому створювати відповідні умови у професійній діяльності, спрямованій на формування особистості або комунікативного середовища.

У вітчизняній педагогіці прийнято освітні принципи поділяти на виховні й дидактичні. Зрозуміло, що під час здобуття вищої освіти перші

мають менше значення, а в зарубіжній освітній практиці виховні принципи взагалі не відокремлюються від дидактичних. В українській педагогіці такі принципи виокремлюються переважно в методиці шкільної освіти й мають на меті цілеспрямовано, але творчо й індивідуалізовано скеровувати стосунки між суб'єктами освітнього процесу, їхню поведінку та зв'язки між матеріальними і людськими ресурсами задля досягнення відносно завершених освітніх цілей.

Аналіз принципів навчання в українській лінгводидактиці всебічно досліджували З. Бакум, І. Дроздова, Т. Донченко, Г. Козачук, О. Кучеренко, Л. Мацько, Л. Мамчур, Л. Паламар, М. Пентиліук, Л. Рускуліс, Т. Симоненко, І. Хом'як та ін. Зарубіжні науковці частково розглядали аспекти контекстного, діалогічного, онлайнного навчання (Е. Байкер, А. Вербицький, В. Візлер, П. Еріксон, К. Хадсон, Л. Хоуп, Н. Шустова, О. Щербакова та ін.), проте такий аналіз здійснювався лише в контексті методів, а інноваційним принципам, які стали актуальними в епоху останніх глобалізаційних інформаційних та техногенних змін, досі приділено недостатньо уваги.

Це підтверджує актуальність дослідження принципів навчання студентів гуманітарно-педагогічного коледжу в умовах глобалізації і дає змогу висунути робочу гіпотезу: інноваційні принципи підготовки майбутніх філологів та вчителів початкових класів мають інтегративний і взаємопідсилювальний характер, вони є суб'єктоцентричними й розрахованими на персональну мотивацію та активність. Також припускаємо, що реалізації цих принципів сприятиме висока сенситивність студентів коледжу, пов'язана з їх природним потягом до інноватики та самовираження.

Мета дослідження – здійснити огляд та релевантний відбір загальнодидактичних та специфічних професійних принципів навчання студентів гуманітарно-педагогічного коледжу й доповнити цей фактично традиційний набір принципів, інноваційними з відповідною аргументацією щодо використання в умовах сучасного освітнього процесу. Паралельно у статті здійснено робочі визначення ключових понять та екстрапольовано аналізовані принципи у царину мовленнєво-комунікативної підготовки майбутніх філологів та вчителів початкових класів.

У статті використано загальні теоретичні та спеціальні методи. До перших відносимо аналіз, індукцію та дедукцію, узагальнення, структурування (епістеміологічних та методичних категорій), до спеціальних – педагогічне моделювання (принципів та освітніх умов), методи педагогічного прогнозування, встановлення міжпредметних та міжкатегорійних зв'язків та екстрапольовання загальних гетеро- й ізоморфних принципів навчання на конкретну сферу професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Найзагальнішими принципами сучасного виховання вважають його гуманістичну та гуманітарну спрямованість і невіддільність від освітнього процесу; максимальне врахування індивідуальних особливостей об'єктів впливу: вік, гендер, темперамент, характер, життєві пріоритети тощо. Принцип трансформаційності передбачає перетворення учня, студента на активного суб'єкта пізнавальної діяльності та самовиховання. При цьому тактичним принципом залишається забезпечення комфортного психологічного клімату під час заняття [2].

Зі свого боку, І. Підласий під загальним принципом виховання має на увазі передусім єдність усіх виховних впливів, які вибудовуються за частковими принципами зв'язку з життєвою практикою, опорою на позитивне, особистісну орієнтованість впливів, гуманістичною та суспільно значимою спрямованістю [5].

Узагальнення обсягу поняття «принципи виховання» та його екстрапольовання на предмет нашого дослідження дають змогу припустити:

1. У процесі професійної підготовки у гуманітарно-педагогічних коледжах доцільно застосовувати ті ж самі принципи, які стануть інструментами майбутньої професійної діяльності студентів, оскільки головний принцип педагога й фахівця з мовної комунікації – це бути взірцем і прикладом для реципієнтів (учнів, слухачів, читачів) і сповідувати життєві принципи, яких сам дотримується. 2. Принципи виховання невіддільні від загальнодидактичних принципів, куди відносимо: науковість і системність, гуманітарну спрямованість, професійну орієнтованість, послідовність і наступність, принцип активної діяльності, міжпредметність, доступність і зрозумілість. 3. Необхідно сформулювати комплекс дидактичних і виховних принципів, які будуть специфічними для студентів, що здобувають у коледжі фах філолога або вчителя початкових класів.

Щодо останнього з вищевказаних пунктів, то найбільш валідним видається набір специфічних професійних принципів, сформульований Р. Кострубаном: «принцип забезпечення професійної спрямованості змісту гуманітарної освіти; принцип упровадження інтерактивних методик управління пізнавальною діяльністю; принцип ритмічного зростання інтелектуального навантаження на тлі основної діяльності вчителя; принцип комплексної цілеспрямованої підготовки вчителів» [4, с. 180].

Уважаємо за потрібне коротко експлікувати й уточнити сутність вищевказаних загальних і специфічних принципів навчання студентів гуманітарно-педагогічного коледжу з метою розкрити їхній дидактичний змістовний складник й урахувати під час подальшого розроблення педагогічних умов відповідної освітньої моделі формування комуніка-

тивно-мовленнєвої компетентності студентів. Так, принцип системності й науковості у змісті освіти гуманітарно-педагогічного коледжу полягає у формуванні системних, об'єктивних і взаємопов'язаних знань про людину суспільство й світ. Ці знання мають носити переважно гуманітарний характер, хоча розуміння основних фізичних законів, уміння користуватися інноваційними технологіями – невід'ємні складники компетентності майбутнього вчителя. Отже, наступний принцип (гуманітарна спрямованість) є як фоновим, загальнолюдським, так і професійним, проте не обмежується антропологічними знаннями та цінностями. Із вищесказаним тісно корелює принцип професійної орієнтованості, який полягає в ефективному сприйманні й самостійному використанні студентом педагогічних інструментів та засобів, які можуть спрямовуватися і на себе, і на об'єкт впливу. Зрозуміло, що внутрішньо і зовнішньо стимульований пізнавальний інстинкт та когнітивна активність завжди скеровані на освоєння складнішого, нового на основі базового. Це підкріплюється і програмними засобами, що забезпечують дотримання принципу послідовності й наступності у навчанні.

Принцип міжпредметності є обов'язковим для будь-якого рівня і напряму освіти. Його основна роль в освітньому процесі гуманітарно-педагогічного коледжу – формувати компетентності з породження й транслювання зв'язків між комунікацією, культурою, соціумом та окремою особистістю, тобто вміти занурюватися як в актуальний, так і в історичний контекст, сповнений цінностями та інтертекстуальними смислами.

На нашу думку, принцип активної діяльності тісно пов'язаний із принципом доступності й зрозумілості, оскільки нейрокогнітивна мережа може формувати нові зв'язки як мінімум на основі асоціацій або логічних кореляцій з уже інтеріоризованими знаннями, а незрозумілий матеріал виступає активним демотиватором навчальної діяльності.

Базовими вузькопрофесійними принципами навчання здобувачів вищої освіти вважаємо запропоновані в умовах реформування освіти для випускників педагогічних коледжів Р. Кострубанем такі принципи: «принцип забезпечення професійної спрямованості змісту гуманітарної освіти; принцип упровадження інтерактивних методик управління пізнавальною діяльністю; принцип ритмічного зростання інтелектуального навантаження на тлі основної діяльності вчителя; принцип комплексної цілеспрямованої підготовки вчителів» та окремо виокремлений принцип толерантності [4, с. 183]. Таким чином, аналізуючи нагальні проблеми сучасного суспільства й освіти зокрема, спробуємо аргументувати інноваційні принципи навчання студентів гуманітарно-педагогічного коледжу.

Текстуально-діалогічний принцип. Сучасні тенденції розвитку суспільства, пов'язані з глобалізацією, тотальною диджиталізацією та інтенсифікацією міжкультурного діалогу, на думку науковців, призводять до гуманітарної кризи. Її можна трактувати як «дефіцит людяності у перенасиченому людьми суспільстві». Очевидно, що предметноцентричний, утилітарний підхід до освіти, мистецтва, культури або інших форм суспільної свідомості не відповідає потребам нової антропологічної парадигми. С. Белова із цього приводу резонно зауважує: «Не викликає сумніву факт величезного розриву між предметно-технічною, соціально-функціональною компетентністю сучасної людини й її гуманітарної освіченістю, що свідчить про здатність брати відповідальність за власне культуротвірний, духовно-моральний саморозвиток, усвідомлювати свої стосунки зі світом, свої вчинки й діяльність [1, с. 24]. Комплексний аналіз таких протиріч засвідчує потребу суспільства не просто у гуманітарно освіченій особистості, а у формуванні так званого «діалогічного суб'єкта» – особистості, яка не лише розуміється на об'єктивних законах суспільства й світу, а й орієнтується на власну та чужу (іншу) суб'єктивну реальність. Саме остання є джерелом ресурсів для розвитку й змін зовнішнього світу. Такий текстуально-діалогічний принцип гуманітарної освіти полягає у формуванні здатності комунікувати в режимі суб'єкт-суб'єктної взаємодії. При цьому необхідно не лише толерантно сприймати мультимодальні характери особистості (як у мовному, так і в широкому, психологічному, плані), а й ефективно виробляти у цьому діалозі нові знання та ресурси.

Принцип суб'єктності. Стрімкий розвиток нейронаук та їх інтеграція з гуманітарними дисциплінами дали новий емпіричний матеріал для модифікації особистісноцентричної парадигми у психології, соціології й педагогіці. Поява нових методів нейровізуалізації психічних процесів довела суб'єктну природу основних дидактичних механізмів: мотивації, емоційного забарвлення освітнього процесу, прийняття рішень та персонального вибору під час освітньої діяльності. Нині очевидним є факт: усі учасники освітнього процесу від природи є суб'єктами, скерованими на самонавчання, самовиховання – самотворення власної особистості [10]. Зрозуміло, що де-факто у такій діяльності одночасно діють нейрофізіологічні, психологічні та соціальні чинники, проте суб'єктність, характер взаємодії та її емоційна забарвленість є основними нейрофізіологічними механізмами, що визначають навчальну мотивацію, інтерес та, врешті, за умов регулярного позитивного підкріплення професійну інтенцію особистості.

Визнання природної суб'єктності кожного індивіда, а також нейровізуальна фіксація основних психічних процесів дають ключ до розуміння механізмів стимулювання навчальної діяльності як основної проблеми дидактики. За Л. Лі та А. Гоу суб'єкт, що навчається, вже має міцно встановлені нейронні зв'язки, і для вироблення нових необхідна актуалізація персональної професійної й навіть життєвої інтенції. Це має супроводжуватися яскравими позитивними емоціями та відчуттям самоствердження [11, с. 220]. Тобто суб'єкт має потенційні зони розвитку. Дидактичне стимулювання такої природовідповідної інтенції позитивно впливає на основні когнітивні процеси: пам'ять, увагу, мотивацію і, як результат, на академічні результати студента.

Отже, цінність суб'єктного підходу полягає у тому, що сама суб'єктність є потужним ресурсним джерелом для самоствердження і саморозвитку. Вона є основою для обґрунтування ще одного актуального принципу гуманітарно-педагогічної підготовки – принципу самонавчання.

Принцип самонавчання. У його основі лежить створення й формування впродовж життя так званої «Я-концепції», або «Я-образу» (self-image), у тому числі й професійної. Ці питання добре висвітлено у працях сучасних зарубіжних нейропедагогів, які обґрунтовують принципи суб'єктності та самонавчання з погляду таких аспектів: 1. Академічна, професійна та повсякденна самокерованість людини, що визначається її соціальним статусом та персональною активністю (діяльністю) [7]. 2. Підсвідомий вплив соціальних чинників (статус, стереотипи, реклама, бренди, мода) на академічну та практично-утилітарну поведінку і прийняття рішень [9]. 3. Характер зв'язку нейрокогнітивних процесів мотивації пам'яті, мислення та діяльності у процесі прийняття навчальних або виробничих рішень [7].

Отже, можемо припустити: сенситивний до самоствердження юнацький вік студента гуманітарно-педагогічного коледжу у синергії з доцільним стимулюванням суб'єктно орієнтованих психічних процесів (емоційна забарвленість, мотивація, персональна інтенція, позитивні стимули тощо) трансформує дидактичний процес у максимально самоорганізований, тобто у самонавчання. Позитивними маркерами ефективного застосування цих підходів є здатність до самостійних дидактичних рішень, економія часу, відповідальність, швидкість і адекватність вибору й інші параметри самостійності та суб'єктності.

Контекстний принцип. Ще Дж. Дьюї свого часу писав: «Навчати професії потрібно з таким відбором знань і прогнозованих навичок, щоб людина отримала в майбутньому ефективність та успіх. Це можливо за умов, що знання й ком-

петентності будуть відповідати життєвим обставинам, засвоюватися «крізь сито» персонального досвіду й проєктуватися на майбутню діяльність» [3, с. 468]. Цим твердженням класик педагогіки заклав ідеї контекстного навчання. Сучасний методист Е. Бейкер визначив контекстне навчання як «різноманіття навчальних стратегій, призначених для більш повного зв'язку між вивченням фундаментальних навичок академічного та професійного змісту, зосереджуючи викладання та навчання на конкретному застосуванні у специфічних контекстах, які цікавлять студента» [6, с. 6].

Традиційно контекстне навчання розглядається в рамках реалізації компетентнісного підходу. Воно полягає у створенні фізичних, психологічних та дидактичних умов, що дають змогу змодельовати соціальний зміст процесу й результатів освітньої діяльності. Цим забезпечується динамічний рух активності й діяльності студента за схемою «освітня діяльність – квазіпрофесійна діяльність – виробнича діяльність».

Ми ж, своєю чергою, пропонуємо розглядати контекстний принцип навчання в гуманітарно-педагогічному коледжі більш широко: це не лише препарування змісту освіти до вирішення практичних життєвих і професійних завдань, а й здатність професійного суб'єкта відчувати, перетворювати та моделювати суспільний і культурний мікроконтекст, а також спонтанно пристосовуватися до професійної діяльності у швидкозмінюваному суспільному, культурному, технологічному або іншому контексті. Тобто контекст у нашому робочому розумінні – це феномен глобалізованого суспільства, яке пропонує каскад швидкозмінюваних виробничих, побутових, суспільно-культурних планових або спонтанних ситуацій та обставин, до яких під час вирішення різнопланових завдань компетентний суб'єкт має підходити гнучко, креативно й ефективно, причому без порушення внутрішнього комфорту (стресостійкість) й за мінімального використання ресурсів.

Цифровий принцип. Останнім часом використання цифрових технологій настільки глибоко увійшло до всіх сфер життя, що пізнавальна активність суб'єкта як у навчанні, так і в повсякденному житті не уявляється без електронних ресурсів. У зв'язку із цим обґрунтуємо цифровий принцип як невід'ємний у фаховій підготовці студента гуманітарно-педагогічного коледжу.

Комунікативно-мовленнєві та технологічні компетентності на сучасному етапі однаково важливі для успішної професійної діяльності як філолога, так і вчителя початкових класів. Формування таких компетентностей вимагає постійного відслідковування інновацій, оновлення електронних освітніх платформ, активної цифрової самоосвіти. Цифрові («хмарні») компетентності

виступають маркером інших важливих характеристик професійного гуманітарія: його самостійності, схильності до інноватики, технологічності, комунікативно-мовленнєвої здатності (інтерактивність, діалогічність, онлайн-спілкування, взаємодія тощо). З іншого боку, у зарубіжних країнах реалізація бакалаврських програм відбувається переважно на основі дистанційних, гнучких, орієнтованих на самостійну роботу електронних навчальних платформ, що набуло особливої актуальності з часу поширення пандемії COVID-19. Вищевказані аргументи дають змогу кваліфікувати суцільну диджиталізацію освітнього процесу як реалізацію окремого принципу – цифрового.

«Хмарне» навчання особливо популярне й ефективне саме під час набуття філологічних, педагогічних та інших соціонімічних спеціальностей. Воно дає змогу, окрім обов'язкового змісту освіти, вибирати студентів ще й вузькопрофесійну нішу відповідно до власної суб'єктної інтенції. Так, німецькі спеціалісти, характеризуючи електронне навчання (е-навчання) майбутніх філологів, відзначають такі його позитивні риси: доступність, індивідуальна гнучкість, підвищена мотивація (молодь «тягнеться» до цифрових технологій), лінгвістична та методична ресурсність, можливість самоконтролю, взаємоконтролю, інтеракції й спілкування в мережі [8].

У Західній Європі формування комунікативно-мовленнєвої компетентності (особливо чужомовної) за допомогою електронних ресурсів уже стає новою парадигмою лінгводидактики, оскільки передбачає загальнодоступність, безперервність, мультимодальність методів, підходів і ресурсів, що так імponує студентській молоді [12].

Доречно припустити, що доцільне застосування цифрового та суб'єктного підходів шляхом методів стимулювання самостійних форм роботи з електронними ресурсами, модерування викладачем самонавчальної діяльності, консультування, допомоги в моделюванні персональної освітньої траєкторії дасть виразний академічний ефект і зробить самостійну роботу стрижнем освітньої діяльності.

Висновки. У дослідженні на теоретичному рівні підтверджено гіпотезу про інтегративний і взаємопідсилювальний характер інноваційних принципів навчання студентів гуманітарно-педагогічного коледжу, які самі по собі є суб'єктоцентричними й виявляють високу сенситивність до інноватики, хмарних технологій, можливостей до самовизначення. Ці факти свідчать, що цілісна імплементація аналізованих інноваційних принципів наштовхуватиметься на мінімум психологічних перешкод і може призвести до значного підвищення академічних результатів.

Можна також підсумувати, що текстуально-діалогічний, контекстний, цифровий принципи та принцип суб'єктності й самостійності у навчанні не лише тісно взаємопов'язані, а й максимально відповідають професійному гуманітарному попиту суспільства на нові фахові компетентності та мають бути імplementовані в освітній процес гуманітарно-педагогічного коледжу.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробленні на основі аргументованих принципів конкретних освітніх умов, методів і технологій, а в подальшому – нової моделі підготовки фахівців в освітньому просторі гуманітарно-педагогічного коледжу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белова С.В. Текстуально-диалогический принцип в проектировании гуманитарного образования : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.01. Волгоград, 2006. 333 с.
2. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 1995. 237 с.
3. Дьюї Дж. Досвід і освіта. Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Хрестоматія : навчальний посібник. Київ : Центр навч. літ., 2006. С. 463–483.
4. Кострубань Р.В. Педагогічні принципи формування толерантності майбутніх учителів у процесі гуманітарної підготовки в педагогічному коледжі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2015. Вип. 125. С. 180–184.
5. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс : в 2-х кн. Москва : Владос, 1999. Кн. 1. 576 с.
6. Baker E.D. Contextualized Teaching and Learning: A Faculty Primer: A Review of Literature and Faculty Practices with Implications for California Community College Practitioners, 2009 / Elaine DeLott Baker, Laura Hope, Kelley Karandjeff. URL: <http://www.cccbsi.org/Websites/basicskills/Images/CTL.pdf> (дата звернення: 01.05.2021).
7. Bagozzi, R.P., & Lee, N. (2017). Philosophical foundations of neuroscience in organizational research: Functional and nonfunctional approaches. *Organizational Research Methods*. URL: <https://doi.org/10.1177/1094428117697042> (дата звернення: 28.04.2021).
8. Bock, Annekatrin (2018). The Transformation of School Textbooks into Digital Educational Media. Georg-Eckert-Institut. Leibniz Institut für Internationale Schulbuchforschung. URL: <http://repository.gei.de/handle/11428/291?show=full> (дата звернення: 25.04.2021).

9. Camerer, C., & Yoon, C. (2015). Introduction to the journal of marketing research special issue on neuroscience and marketing. *Journal of Marketing Research*. № 52. P. 423–426.
10. Della Sala, S., & Anderson, M. (2012). Neuroscience in education: The good, the bad, and the ugly. Oxford : Oxford University Press.
11. Li L., Gow A.D.I., Zhou J. (2018). The Role of Positive Emotions in Education: A Neuroscience Perspective. *Mind, Brain, and Education*. Volume14, Issue3. Special Issue: SIG 22 Conference, Part 4. P. 220–234. URL: <https://doi.org/10.1111/mbe.12244> (дата звернення: 01.05.2021).
12. Zlatea S., Cucui G. (2016). Motivation and performance in higher education. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*. P. 468–476.

REFERENCES

1. Belova S.V. (2006) Tekstualno-dialohicheskiy printsyp v proektirovanii humanitarnoho obrazovaniya [Textual-dialogical principle in the design of liberal arts education]. *Doctoral Thesis*. Volhograd. P. 333. [in Russian]
2. Haluzynskiy V.M., Yevtukh M.B. (1995) *Pedahohika: teoriia ta istoriia [Pedagogy: theory and history]*. Kyiv : Vyscha shkola. [in Ukrainian]
3. Kovalenko Ye.I., Bielkina N.I. (2006) *Diui Dzh. Dosvid i osvita [Dewey J. Experience and education]*. Kyiv : Tsentr navch. lit. [in Ukrainian]
4. Kostruban R.V. (2015) Pedahohichni pryntsyipy formuvannia tolerantnosti maibutnikh uchyteliv v protsesi humanitarnoi pidhotovky v pedahohichnomu koledzhi [Pedagogical principles of formation of tolerance of future teachers in the process of humanitarian training in pedagogical college]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya : Pedahohichni nauky – Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences*. Vol. 125. P. 180-184. [in Ukrainian]
5. Podlasyiy I.P. (1999) *Pedagogika. Novyyi kurs. Kn. 1. Obschie osnovyi. Protsess obucheniya [Pedagogy. New Course. Vol.1. General basics. Learning process]*. Moscow : Vlos. [in Russian].
6. Baker E.D. (2009) Contextualized Teaching and Learning: A Faculty Primer: A Review of Literature and Faculty Practices with Implications for California Community College Practitioners, / Elaine DeLott Baker, Laura Hope, Kelley Karandjeff. – URL: <http://www.cccbsi.org/Websites/basicskills/Images/CTL.pdf> [in English]
7. Bagozzi, R.P., & Lee, N. (2017). Philosophical foundations of neuroscience in organizational research: Functional and nonfunctional approaches. *Organizational Research Methods*, <https://doi.org/10.1177/1094428117697042> [in English]
8. Bock, Annekatrin (2018). The Transformation of School Textbooks into Digital Educational Media. Georg-Eckert-Institut. Leibniz Institut für Internationale Schulbuchforschung <http://repository.gei.de/handle/11428/291?show=full> [in English]
9. Camerer, C., & Yoon, C. (2015). Introduction to the journal of marketing research special issue on neuroscience and marketing. *Journal of Marketing Research*, 52, 423– 426. [in English]
10. Della Sala, S., & Anderson, M. (2012). Neuroscience in education: The good, the bad, and the ugly. Oxford: Oxford University Press. [in English]
11. Li L., Gow A.D.I., Zhou J. (2018). The Role of Positive Emotions in Education: A Neuroscience Perspective. *Mind, Brain, and Education*. Volume14, Issue3. Special Issue: SIG 22 Conference, Part 4. Pages 220–234. <https://doi.org/10.1111/mbe.12244> [in English]
12. Zlatea S., Cucui G. (2016). Motivation and performance in higher education. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*. P. 468–476. [in English]